

שיווק תפוחי אדמה לייצוא ולשוק המקומי – תמונת מצב

רונן גפן, יעל קחל

אוגוסט 2017

סיכום ומסקנות

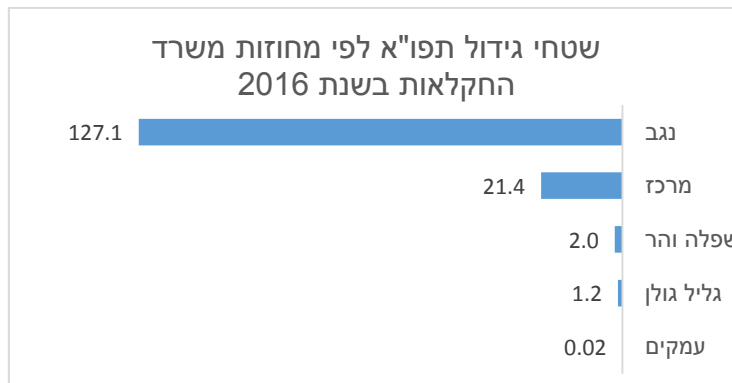
- **ייצור תפוחי אדמה יציב יחסית**, כ-600 אלף טון בשנה, מזה כ-220 אלף טון לייצוא.
- ישראל מייצאת תפוחי אדמה טריים בחודשי האביב, רובם לאיחוד האירופי. תפוחי אדמה נחשבים כמוצר מבודל מתפוחי אדמה מקומיים מאחסון ופודים מחירים גבוהים באופן משמעותי.
- ייצוא תפוחי אדמה **בעונת 2015/16** הסתכם בכ-230 אלף טון, עלייה של כ-10% בהשוואה לייצוא בעונת 2014/15.
- **עונת 2016/17** מסתמנת כפחות טובה מבחינת כמויות הייצוא. למרות שצפי הייצוא בתחילת העונה היה כ-220 אלף טון, הוא הסתכם לבסוף בכ-204 אלף טון (ירידה של כ-10% בכמות המיוצאת ביחס לעונה הקודמת, חודשים ספטמבר עד יוני).
- המחירים של תפוחי האדמה באירופה בעונת 2016/17 היו גבוהים בתחילת עונת הייצוא הישראלית, אולם כמויות הייצוא בתקופה זו היו נמוכות יחסית. בהמשך העונה ירדו המחירים לשפל, בשל היצע גבוה מהצפוי של תפוחי אדמה טריים מספרד ושל תפוחי אדמה מקומיים מאזורים נוספים באירופה.
- קיים צפי שגם **בעונת 2017/18** יהיה היצע תפוחי האדמה באירופה גבוה, לאור הרחבה של שטחי הגידול (תרשים מס' 8 ו-9). אולם, היבולים מושפעים מאוד מתנאי מזג האוויר וקשה לחזות אותם מראש.
- קיימת תנועתיות ברמת המחירים ובביקוש לתפוחי אדמה מישראל, המושפעים מתנאי הגידול והשוק באירופה (כגון: יבולים, מועדי הבשלה, איכות תפוחי אדמה באחסון). **קשה מאוד לחזות את הביקוש ורמת המחירים מראש.**
- לאורך העשור האחרון ניכרת מגמה של ירידה ביבוא תפוחי אדמה טריים מישראל וממצרים למדינות האיחוד האירופי, עם התאוששות מסוימת ב-2016 (תרשים מס' 6), כתוצאה מירידה בביקוש בעקבות שיפור בטכנולוגיות אחסון, והעדפה לתוצרת מקומית כאשר היא זמינה ובאיכות סבירה. לאור התפתחות זו, ולאור קשיים בייצוא תפוחי אדמה בחלק מהעונות האחרונות, **הכרחי לבחון חלופות לגידול תפוחי אדמה לייצוא**. ככל הנראה הפוטנציאל לפיתוח שוקי ייצוא חדשים מוגבל.
- בישראל, **הצריכה לנפש של תפוחי אדמה טריים נמצאת במגמת ירידה**, מכ-37 ק"ג (ממוצע 2000 - 2002) לכ-33 ק"ג בשנה (ממוצע 2014 - 2016). למרות שאוכלוסיית ישראל גדלה בתקופה זו ב-30%, כמויות הייצור המיועדות לשיווק כתפוחי אדמה טריים בשוק המקומי גדלו ב-17% בלבד (מכ-240 אלף טון בשנה לכ-280 אלף טון בלבד (תרשים מס' 2)). צריכת תפוחי אדמה לנפש בישראל נמוכה יחסית. **מומלץ להשקיע בהגדלת הצריכה לנפש בשוק המקומי ובפיתוח השיווק של תפוחי אדמה מיוחדים לפלחי שוק נבחרים**, באמצעות אספקת מידע על זנים ושימושים, פרסום וקידום מכירות והרחבת המבחר (כגון שיווק זנים מיוחדים, תפוחי אדמה מתאימים להכנה מהירה במיקרוגל).
- קיימת חשיבות גדולה לריכוז מידע על היקף המזרע, הכנת תחזיות שיווק בתחילת העונה ועדכון במשך עונת השיווק וריכוז נתוני ייצוא בזמן אמת. מועצת הצמחים מרכזת מידע זה המהווה את הבסיס להתאמת הייצור והיקפי השיווק לתנאי השוק. **יש לחזק את שיתוף הפעולה של המגדלים והיצואנים במסגרת שולחן המגדלים במועצת הצמחים** כדי להתמודד עם תנודתיות הביקוש באירופה ולשפר את רווחיות הגידול.

רקע

תפוח אדמה הוא ירק בסיסי הנצרך בכמויות גדולות יחסית על ידי רוב משקי הבית ומחירו זול באופן יחסי. תפוח האדמה הוא מוצר יצוא חשוב המהווה כ-40% מהיצוא הכמותי של הירקות הטריים בישראל. מעל 40% מיבול תפוח אדמה מופנה לייצוא ולכן למתרחש בשוקי הייצוא השפעה גדולה מאוד על רווחיות הגידול.

רוב שטחי הגידול של תפוחי האדמה בישראל נמצאים באזור הנגב (תרשים מס' 1).

תרשים מס' 1

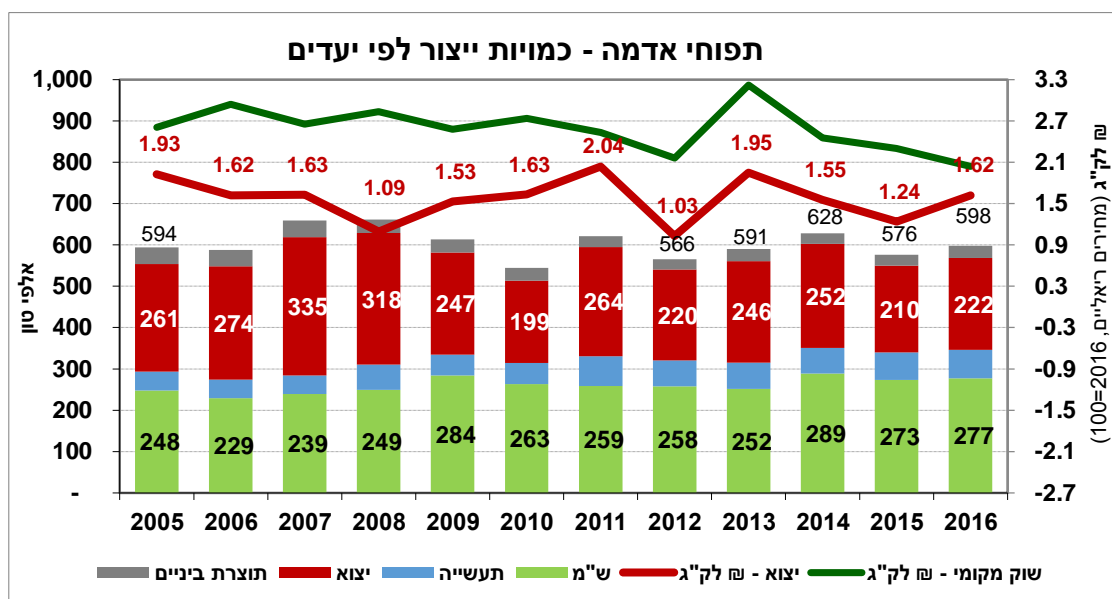

מקור הנתונים: משרד החקלאות ופיתוח הכפר, נתוני ממ"ג

תפוחי אדמה – ייצור ועדי שיווק

יבול תפוחי אדמה בישראל יציב יחסית בעשור האחרון ומגיע לכ-600 אלף טון בשנה. מזה כ-220 אלף טון ליצוא (תרשים מס' 2). בשנים האחרונות גברה התנודתיות הן בפדיון תפוחי האדמה המיוצאים והן באלה המשווקים לשוק המקומי.

תרשים מס' 2

מקור נתונים: למ"ס

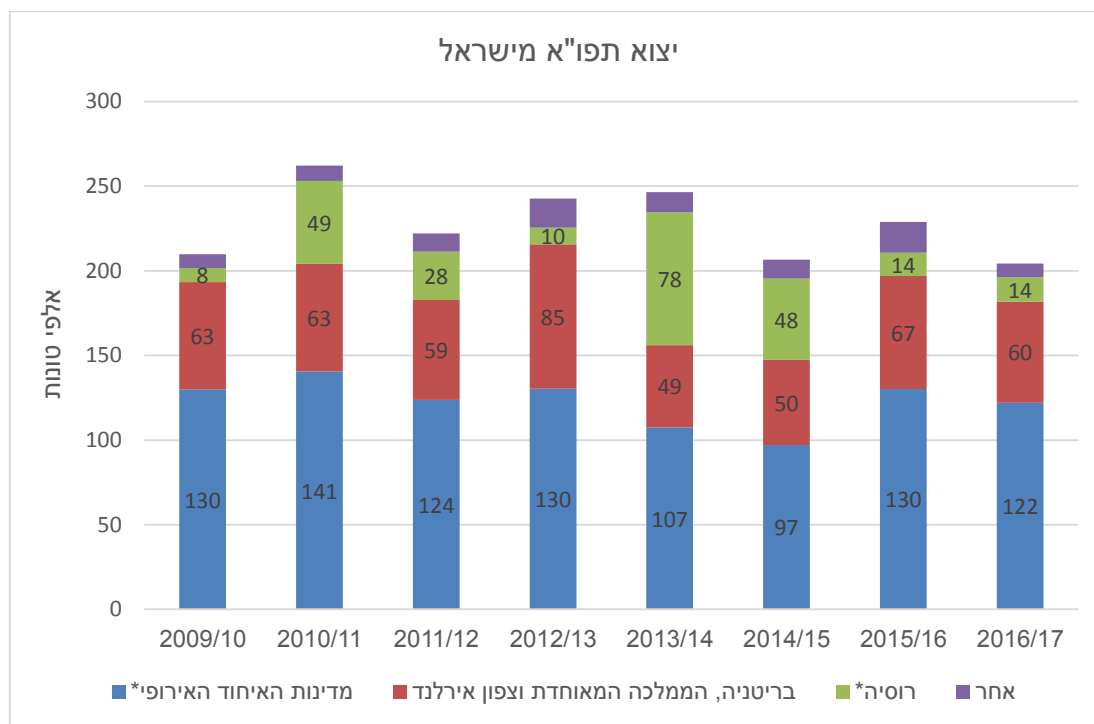
שיווק תפוחי אדמה ליצוא

תרשים מס' 3 מציג את התפתחות היצוא ואת מדינות היעד העיקריות לתפוחי אדמה מישראל בעונות האחרונות. סך היצוא ירד בעונת 2016/17 ב-11% ל-204 אלף טון, אחרי עלייה בעונת 2015/16.

בעונת 2016/17 קטנה הכמות המיוצאת למדינות האיחוד האירופי ולבריטניה, והכמות המיוצאת לרוסיה נשארה זהה. היצוא למדינות האיחוד האירופי (ללא בריטניה) הסתכם העונה ב-122 אלף טון, לעומת 130 אלף טון בעונה שעברה (ירידה של כ-6%). היצוא לבריטניה ירד בשיעור של כ-10%, מ-67 אלף טון בעונה שעברה ל-60 אלף טון בעונה הנוכחית. היצוא לרוסיה עמד העונה על כ-14 אלף טון, בדומה ליצוא בעונה שעברה.

שוקי היעד העיקריים לתפוחי אדמה מישראל הם בריטניה וגרמניה (דרך סלובניה והולנד).

תרשים מס' 3

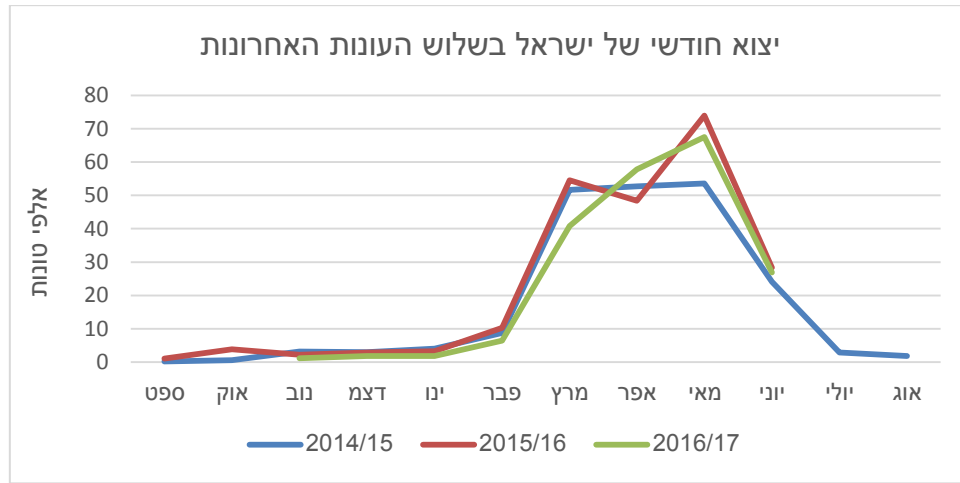

* כולל גם כמויות קטנות המיוצאות למדינות ברית המועצות לשעבר, נתוני האיחוד האירופי אינם כוללים את בריטניה. הנתונים לעונת 2016/17 הם לחודשים ספטמבר עד יוני.

מקור הנתונים: משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השירותים להגנת הצומח

תרשים מס' 4 מציג את התפלגות היצוא מישראל לאורך חודשי העונה בשלוש העונות האחרונות, כולל עונת היצוא 2016/17. ניתן לראות מהתרשים כי היצוא מתרכז בעיקר בחודשים מרץ עד יוני. ייצוא תפוחי אדמה בעונה הנוכחית (ספט' - יוני) מסתכם ב-204 אלף טון עד חודש יוני, לעומת 230 אלף טון בתקופה המקבילה בעונה הקודמת ו-207 אלף טון בעונת 2014/15.

תרשים מס' 4

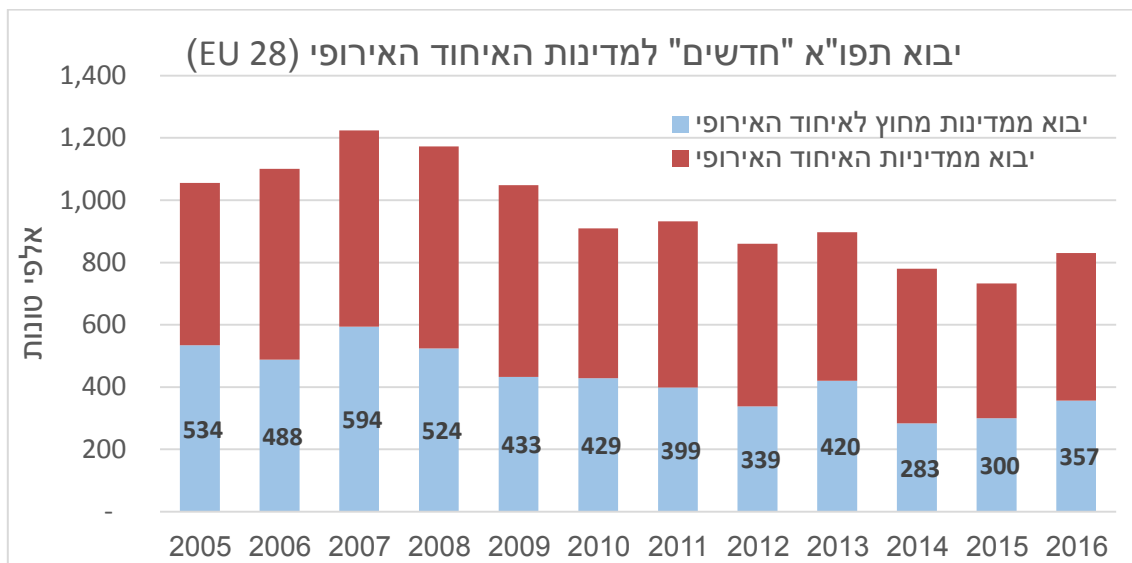
מקור הנתונים: משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השירותים להגנת הצומח

יבוא תפוחי אדמה לאיחוד האירופי

בשוק תפוחי האדמה באירופה קיימת הבחנה בין תפוחי אדמה מאחסון ותפוחי אדמה טריים/”חדשים”. בתקופת האביב, עיקר ההיצע בשוק האירופי הם תפוחי אדמה מהאסיף המקומי בסתיו הקודם. תפוחי אדמה טריים המיובאים ממצרים ומישראל משלימים את ההיצע ופודים מחירים גבוהים יותר. במאי מתחיל האיסוף של תפוחי אדמה טריים מהייצור האירופי וכמויות ההיצע גדלות בחודש יוני.

בתרשים מס' 5 ניתן לראות מגמה של ירידה בכמויות היבוא של תפוחי אדמה ”חדשים” לאיחוד האירופי לאורך השנים (יבוא ממדינות מחוץ לאיחוד), מכ-530 אלף טון בשנים 2005 - 2008, לכ-300 אלף טון בשנים 2014 - 2016, עם התאוששות מסוימת ב-2016. יש לציין שכמויות היבוא ממדינות האיחוד האירופי ירדו במקביל.

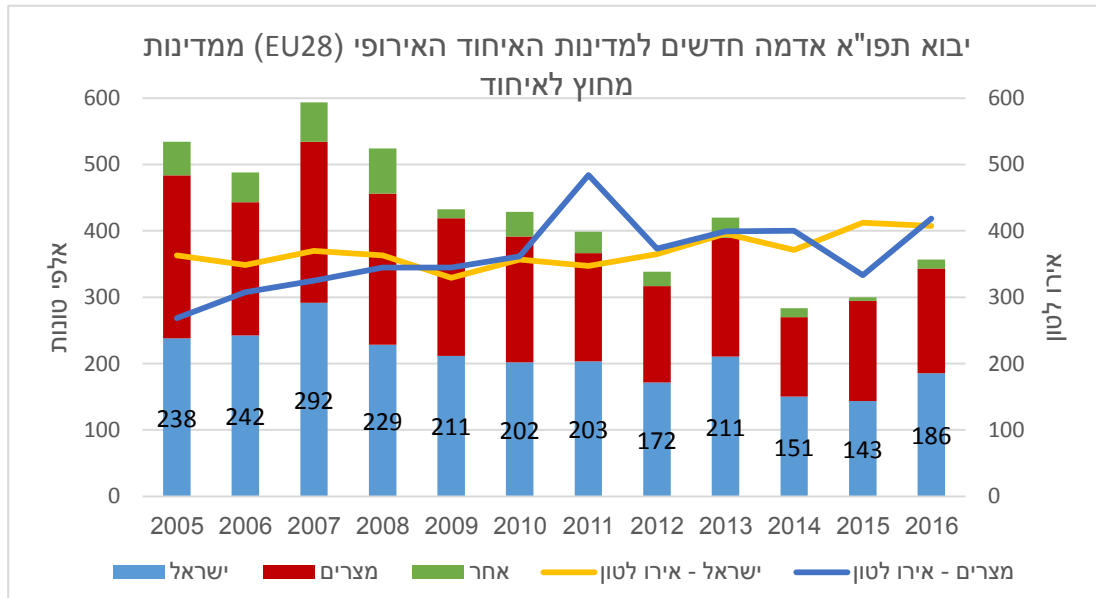
תרשים מס' 5

נתוני היבוא של ישראל ומצרים למדינות האיחוד האירופי כוללים בנוסף יבוא של תפוחי אדמה למאכל שלא סווג כתפוחי אדמה חדשים
מקור הנתונים: Eurostat

כאשר מסתכלים על המדינות על מחוץ לאיחוד האירופי מהן יובאו תפוחי אדמה "חדשים" (תרשים מס' 6), ניתן לראות כי לאורך העשור האחרון ניכרת מגמה של ירידה בכמויות המיובאות הן ממצרים והן מישראל. יש לציין כי בשנת 2016 הייתה עלייה בכמויות היבוא ממדינות אלה. מחירי היבוא הממוצעים לתפוחי אדמה מישראל היו דומים ב-2015 ו-2016 - מעט מעל 400 אירו לטון.

תרשים מס' 6

הערה: נתוני היבוא של ישראל ומצרים למדינות האיחוד האירופי כוללים בנוסף יבוא של תפוחי אדמה שלא סווג כתפוחי אדמה חדשים. ערכי היבוא באירו לטון נותנים אינדיקציה בלבד על רמת מחירי היבוא.

מקור הנתונים: Eurostat

התפתחות מחירי תפוחי אדמה בעונת הייצוא 2016/17

תחילת עונת הייצוא התאפיינה במחירים גבוהים במערב אירופה ובבריטניה (עד מחצית אפריל היה המחיר הממוצע כ-600 אירו CIF). עם זאת, עיכוב של כשבועיים בהבשלת התוצרת בישראל גרם ליצוא קטן יותר בחודש מרץ לעומת עונות קודמות (תרשים מס' 4), והמגדלים לא הספיקו להנות מהמחיר הגבוה של תחילת העונה.¹

בהמשך העונה נוצר בשוק האירופי לתפוחי האדמה טריים מיבוא חוסר שיווי משקל בין ההיצע לביקוש שגרם לירידת מחירים החל מאמצע אפריל 2017 ולקריסת מחירים בתחילת יוני. ניתן לראות לדוגמה את המחירים לתפוחי אדמה ממצרים בשוק בגרמניה שירדו באופן משמעותי בחודש מאי (תרשים מס' 7). בתחילת יוני הייתה ירידה נוספת לשפל של כ-150 אירו CIF בלבד.² מגרמניה דווח על כמויות שנמכרו בכ-300 אירו לטון בלבד ביציאה מתחנת האריזה (כ-340 דולר).³ מחירי הייצוא של תפוחי אדמה בישראל עומדים בדרך כלל על יותר מ-400 דולר לטון, כך שרמת מחירים זו הייתה נמוכה מאוד והפכה את הייצוא לבלתי כדאי.

¹ גידול תפוחי-אדמה בישראל בעונה 2016/17: נתונים וכמויות, ארליך נוני, 08/2017.

² שם.

³ AMI (6.6.2017). Frühkartoffelmarkt unter erheblichem Angebots- und Preisdruck

תרשים מס' 7: מחירי תפוח"א ממצרים בגרמניה (אירו ל-100 ק"ג ביציאה מתחנת האריזה בגרמניה)

מקור: AMI, 23.5.2017

הסיבות העיקריות למשבר היו היצע גבוה מהצפוי, הן של תפוחי אדמה טריים מספרד, והן של תפוח"א מוקדמים מקומיים מאזורים נוספים באירופה, כתוצאה מהקדמה בהבשלה והגדלת יבולים. לדוגמא, יבולי תפוח"א המוקדמים באזור אנדלוסיה שבספרד גדלו מ-130 אלף טון ב-2016 ל-208 אלף טון ב-2017 (גידול של 60%), בעיקר כתוצאה מהרחבה מסיבית של שטחי הגידול (מ-43 ל-61 אלף דונם).⁴ יבולי תפוח"א המוקדמים באזור סביליה גדלו ב-58% (מ-93 ל-148 אלף טון).⁵ גם הביקוש לתפוחי אדמה בחודש מאי בגרמניה היה נמוך מהצפוי.⁶

מידע לקראת עונת היצוא 2017/18: עלייה בשטחי גידול תפוחי אדמה

נתונים מעודכנים לחודש יולי 2017 מארגון מגדלי תפוח"א בצפון מערב אירופה (NEPG), מצביעים על עלייה בשטחי גידול תפוחי אדמה למאכל במדינות צפון-מערב אירופה ב-2017. על פי הארגון, יש עלייה של 4.6% בשטחי הגידול במדינות בלגיה, צרפת, גרמניה, הולנד ובריטניה בהשוואה ל-2016 ועלייה של 8.3% בהשוואה למוצע של 5 השנים האחרונות. על פי התחזית סך שטח הגידול השנה הסתכם ב-5.79 מיליון דונם.⁷

בכל חמש המדינות החברות בארגון ה-NEPG נצפתה עלייה בשטחי הגידול, כאשר העלייה הגדולה ביותר היא בבלגיה (5.4%). תרשים מס' 8 מציג את התפתחות שטחי הגידול והכמויות במדינות אלה.

ב-NEPG מעריכים שנדרשים כמעט 750,000 טון תפוחי אדמה יותר כתוצאה מהרחבת קיבולת העיבוד והגידול בייצוא של מוצרי תפוחי אדמה מעובדים למדינות מחוץ לאיחוד האירופי. במיוחד קיבולת העיבוד בבלגיה התרחבה כך שהעלייה בשטח הגידול בבלגיה עולה בקנה אחד עם הגידול בביקוש.

⁴ AMI (11.7.2017). Kartoffelüberschüsse in Andalusien

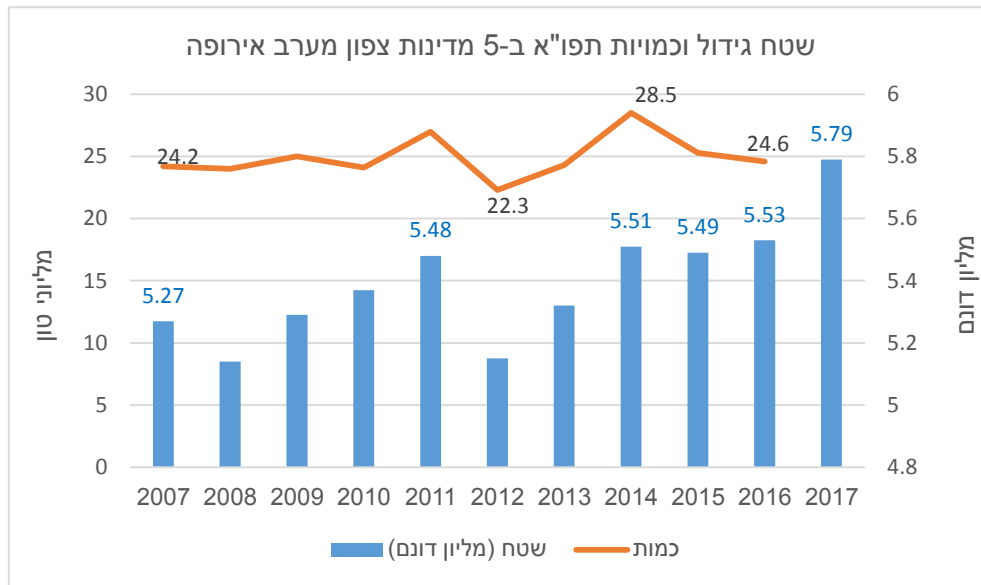
⁵ AMI (2.6.2017). Zu grosse Fruehkartoffelernte in Spanien

⁶ AMI (22.6.2017). Im Mai brachen die Speisekartoffeleinkäufe ein

⁷ <http://nepg.info/wp/wp-content/uploads/2016/11/Pressrelease-NEPG-4-July.pdf>

תרשים מס' 8

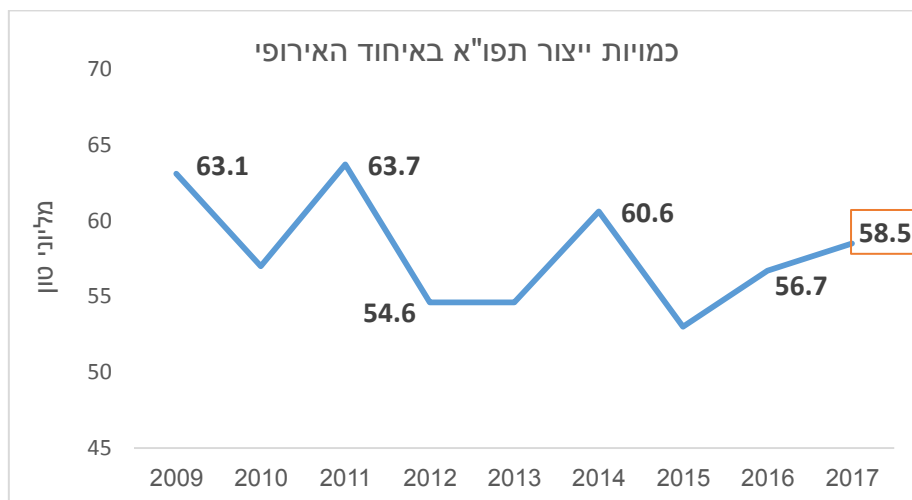

*תפוזים למאכל, לא כולל תפוזים לזריעה ולייצור עמילן
מקור: AMI, אפריל ויולי 2017

על אף העלייה בשטחי הגידול, מסייג ה-NEPG בהערכותיו לגבי עלייה מסתמנת בסך הייצור העונתי ומדגיש שהגורם המרכזי לייצור העונתי הוא היבול לדונם. היבול לדונם מושפע בעיקר מתנאי האקלים, ועל כן, האקלים בחודשים יולי ואוגוסט יהיה גורם מרכזי לגבי סך הייצור.

תרשים מס' 9 מציג את מגמת כמויות סך ייצור תפוזים בכל 28 מדינות האיחוד האירופי בשנים האחרונות, כאשר ההערכה היא שהשנה יהיה גידול של כ-2 מיליון טון ביחס לשנה שעברה. שטח הגידול באיחוד האירופי עלה ב-2017 בכ-3% ל-17.6 מיליון דונם. תרשים מס' 10 מציג את התפלגות הייצור במדינות נבחרות באיחוד האירופי בשנת 2016.

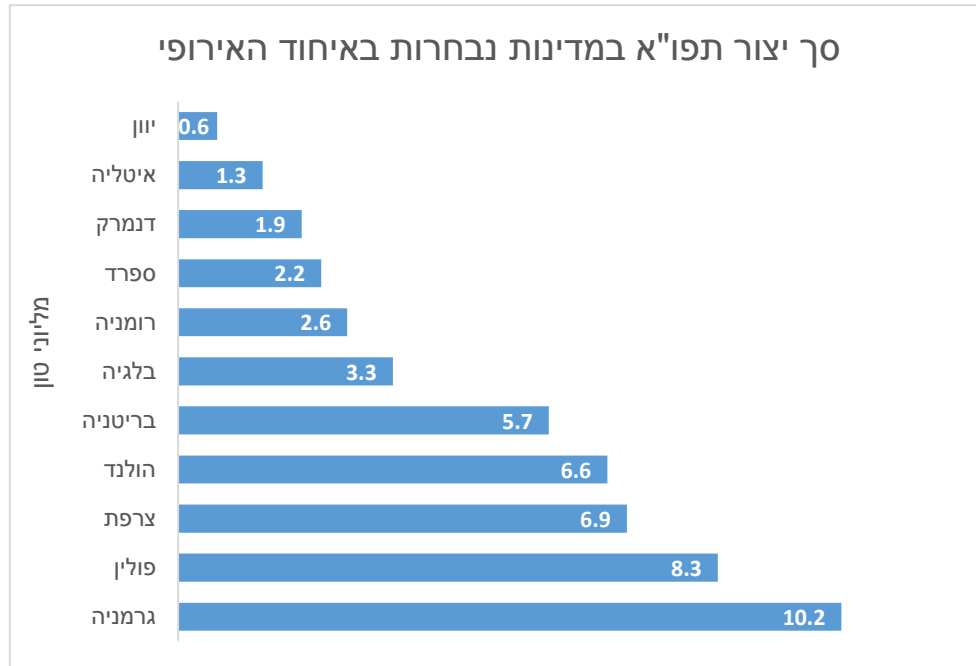
תרשים מס' 9

2017: תחזית

מקור: AMI, אפריל ויולי 2017 (סך תפוזים – כולל תפוזים לזריעה ולייצור עמילן)

תרשים מסי 10

מקור: AMI, אפריל 2017⁸ (הנתונים אינם סופיים)

שיווק תפוחי אדמה בשוק המקומי

כמויות הייצור המיועדות לשיווק כתפוזי טריים בשוק המקומי עלו בצורה מתונה משנת 2000 ומגיעות לכ-280 אלף טון בשנה (עלייה של 17%, השוואה של ממוצע השיווק בשוק המקומי בשנים 2014 – 2016 לממוצע ב-2000 - 2002 (תרשים מסי 2)). בתקופה זו גדלה אוכלוסיית ישראל ב-30%, לכן כמויות השיווק מצביעות על ירידה בצריכה לנפש של תפוזי טריים, מכ-37 ק"ג לכ-33 ק"ג בשנה (אספקה ברוטו של תפוזי טריים לצריכה בשוק המקומי)

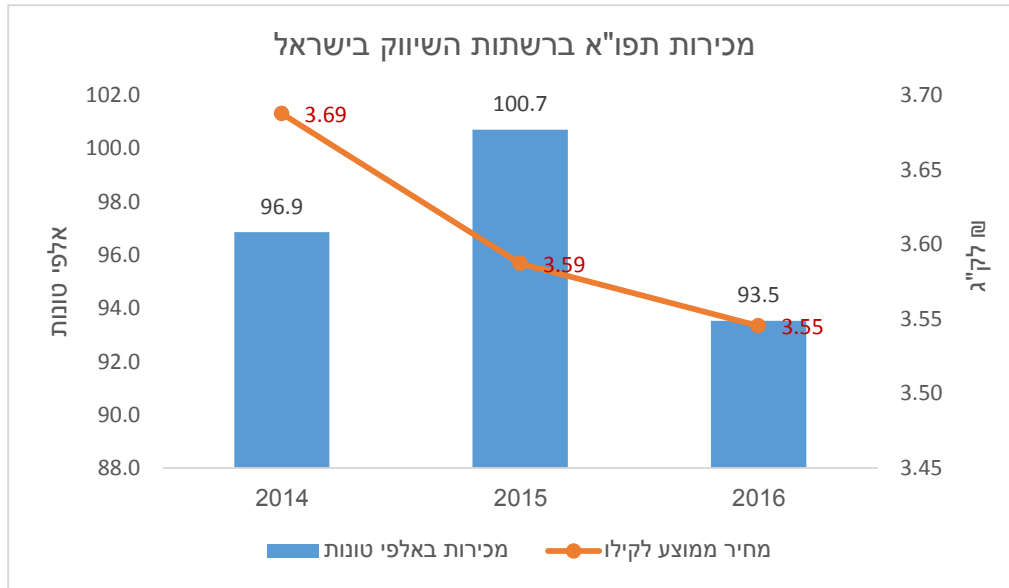
כ-40% מסך הייצור של תפוזי המיועד לשוק המקומי נמכרים ברשתות השיווק.⁹ לאחר עלייה בכמות המשווקת ברשתות ב-2015 (כ-100 אלף טון), נצפתה בשנת 2016 ירידה בכמויות חזרה לאזור ה-95 אלף טון (תרשים מסי 11). כמו כן, הייתה ירידה משמעותית במחירים הממוצעים לצרכן בין השנים 2014 - 2016, אך עלייה במחירים במחצית הראשונה של 2017 (תרשים מסי 12).

⁸ AMI (April 2017). Fakten und Trends zum EU-Kartoffelmarkt 2016/17.

⁹ על פי נתוני סטורנקסט הכוללים בנוסף לשיווק ברשתות גם שיווק במכולות ובמינימרקטים. נתוני סטורנקסט אינם כוללים מכירות בירקניות ובשווקים הפרטיים, חנויות במגזר הערבי, שיווק לשוק המוסדי ופחת.

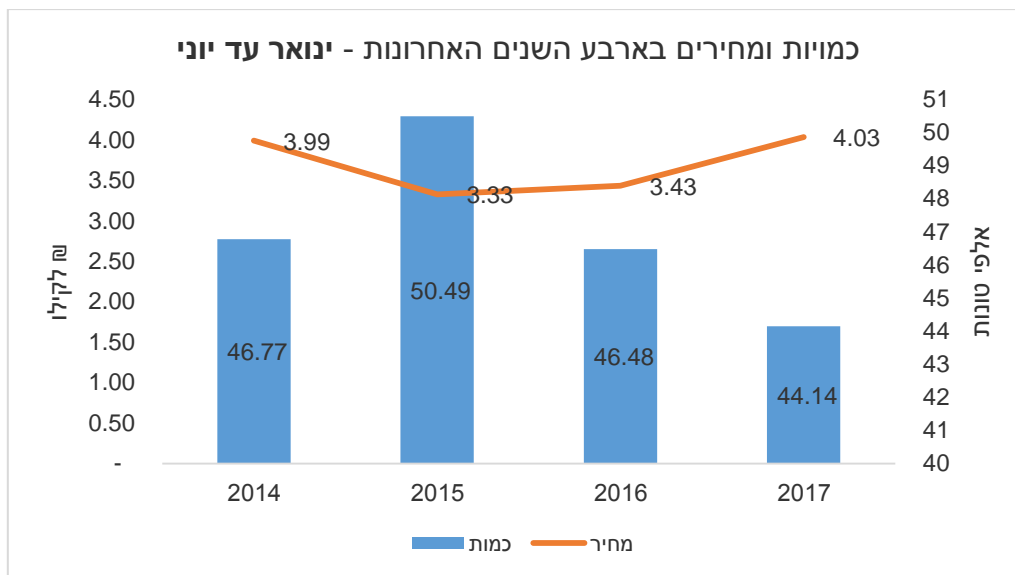
תרשים מס' 11

מקור הנתונים: סטורנקסט

בהשוואה בין הכמויות והמחירים הממוצעים בחודשים ינואר עד יוני בארבע השנים האחרונות ניתן לראות כי הכמויות השנה נמוכות מעט מהכמויות בשלוש השנים הקודמות בתקופה המקבילה ועומדות על 44 אלף טון (לעומת ממוצע של 48 אלף טון בעונות הקודמות). בנוגע למחיר הממוצע, אחרי שהייתה ירידה גדולה במחיר בין השנים 2014 ל-2015, חזר בהדרגתיות המחיר לאזור הארבעה שקלים לק"ג (תרשים מס' 12).

תרשים מס' 12

מקור הנתונים: סטורנקסט